

Schranz Mihály és Bünker Rajnárd: A kézügyességi oktatás fejlődési története, jelenlegi állapota és céljai. Kiadja a soproni háziipar-egyesület. Sopron, 1893. 8. r. 88 l. Ára 50 kr.

E jókora füzetet a címlap szerint, igaz, hogy 1893-ban adták ki, de tudtommal csak 1894-ben jelent meg a könyvpiaczon. E körülmény jogosít fel, hogy itt mint pädagogiai újdonságról számoljak be róla. De nem is tekintve e körülményt, már csak tárgyánál fogva is megérdemli e derék tanulmány, hogy mint *újdonságról* emlékezzünk meg róla, mert hiszen az iskolai kézügyesség kérdése minálunk bizony még mindig újdonság-, hogy ne mondjam: ritkaság-számba megy. Igaz, hogy a mi nagy Aranyunk felismerve a kézi munka egészség- és jókedv-szerző hatását, már 1866-ban azt tanácsolja legjobb barátjának, Tompának, midőn ez neki beteges tétlensége iránt panaszkodik: «Csinálj akármit, ha gyalogszékot vagy kerekes rokkát is. Fúrj, faragj, kertészkedjél! Légy minden mindenben a ház körül»; (s igaz azután az is, hogy a mit Arany maga megcsinálhatott, nem is adta ám ki a kezéből). De hát azóta új államszervezéssel s annak megerősítésével és sok mindenféle más nagy-politikai dologgal kellett foglalkoznunk, úgy hogy a fúrás-faragás jelentéktelen kérdésével, melyet még a nemrég elhunyt nagy Helmholtz lelkes ajánlásai sem tudtak jelentőségre emelni, természetesen nem is értünk rá bibelődni.

A derék kis munkát Schranz, a soproni kézügyességi iskola igazgatójának előszava előzi meg, melyben lényeges az a kijelentése, hogy a füzet kellő elméleti és gyakorlati előtanulmányok gyümölcse, a mennyiben szerzői Svéd-, Dán- és Németországba ismételt tanulmányutazásokat tettek és ugyanott kézügyességi tanfolyamokat is végeztek. E bevezetés után a következő 4 főpontban adnak számot a szerzők idevonatkozó tanulmányaik eredményéről: 1. A fiukézimunkatanítás (!) története, 2. E tanítás jelenlegi állása az egyes országokban, 3. E tanítás célja, 4. Concrét javaslat e tanításnak nálunk való behozatala és meghonosítása tárgyában. A 2. és 3. főpontok felsoroló és összefoglaló természetükből kifolyólag számos alpontra oszlanak. Lássuk most az egésznek gondolatmenetét részletesebben.

A történeti áttekintést szerzők Comeniuson kezdik s Franke, Locke, Rousseau, a philanthropok, Kindermann és Wagemann, Pestalozzi és Fellenberg meg Fröbel és követőinek ezirányú és eléggé ismeretes fázisaira folytatják. Az iskolai kézügyesség jelenlegi állásának vázolása közben részletesen és alaposan ismertetik először a svéd, vagyis Salomon-féle női, főleg asztalosságra és egyénileg oktató «slöjd»-öt. E pontnál szívesen vettük volna, ha itt is azt teszik vala a szerzők, a mit alább a német kézügyesség tárgyalása alkalmával helyesen tesznek, ha t. i. fel-

tüntették volna egy-egy képesítő kurzusban való részvételnek lehető költségeit. Az erre következő finn, norvég és az osztálytanítást követő Mikkel-sen-féle dán «slöjd»-öt csak főbb vonásaiban mutatják be. E helyütt alkalmat is vesznek maguknak, hogy állást foglaljanak a svéd egyéni slöjdtanítás mellett a dán osztálytanítás rovására. A magam részéről bátorkodom itt, ismétlések kikerülése céljából, azon értekezésekre hivatkozni, mely a múlt évben rokon tárgyról e folyóirat lapjain megjelent (1894. VI. és VII. füz.) és a melyben, úgy hiszem, elég meggyőzően kifejtettem, hogy e kérdésben is legjobb az arany középút, s hogy a kellőleg vezetett osztálytanítás *pædagogiai*lag becsesebb az egyéninél. A 3. alpont behatóan szól a német, helyesebben a Gœtze-féle lipcei iskolai kézügyességről, a 4. pedig a legáltalánosabban elterjedt országos «slöjd»-ről, a francziáról ad felvilágosítást. Itt azt a helyes nézetet találjuk, hogy a franczia slöjdtanításnak az a főhibája, hogy kész hasznavehető tárgyak helyett csupa előgyakorlatot, azaz technikai elemet végeztet és gyakoroltat, holott a növendék «épen a tárgy hasznavehetőségében látja fáradsága és munkája legszebb jutalmát». Kétségtelen ugyanis, hogy a praktikus, de egyúttal æsthetikai jelentőségű tárgyak készítése, de még inkább azok hasznavehetőségének tudata a kézügyességi tanításnak éltető eleme és lelke. De a franczia slöjdtanításnak egy másik lényeges hiánya elkerüli a szerzők figyelmét; nem veszik ugyanis észre, hogy az ott dívó ütemszerű osztálytanítás mennyire nem *pædagogikus*. Az 5. alpont vázlatosan beszél az ausztriai, a 6. pedig részletesebben a hazánkbeli slöjdiskisérletekről. Utóbbi pontnál nem szívesen nélkülözzük Guttenberg P. e téren kifejtett működésének s határozott érdemeinek említését. Helyes azonban szerzők ama megjegyzése, hogy a tanítóképzőinkben mostanig dívó s tisztán nemzetgazdasági célokat követő háziiparoktatást változtassuk át *pædagogiai* alapokra helyezett nevelő kézügyességi tanítássá és csak akkor várhatunk az eddigi eredménytelenség helyett igaz sikert. A most következő két alpont röviden felvilágosít a svájci és belgiumi kézügyességi állapotokról. Az orosz, a virágzó angol és amerikai iskolai kézügyesség képét a II. főpont 3 utolsó alpontjában találjuk. E főpont záradékában megemlékeznek még szerzők egész röviden a japáni és afrikai slöjdmozgalmakról s azután áttérnek a III., szintén nagyon részletes és 4 alpontra oszló fejezetre: a fiúkézimunkatanítás céljára.

A slöjddoktatás célja, mint köztudomású, csak *egy* és helyesen csak az lehet, a mi a jó *pædagogiai*: lehetőségig tökéletes emberek nevelése. Szerzők tehát tévednek, midőn *haszon* helyett a kézügyesség négyeszeres *céljáról* beszélnek. E 4-szeres haszon szintén ismeretes: 1. A növendékek testi fejlődése és egészsége, 2. szellemi kiképzésük, 3. erkölcsi erősítések és 4. az imént felsorolt három *pædagogiai* előnyből kifolyólag: az egész emberiségre kiható fontos nemzetgazdasági és

socialis eredmények. Vajjon ez a négyes haszon mikor fogja minálunk kívánatossá tenni az iskolai kézügyességet?

Az utolsó (4.) főpont vagy fejezet a legmelegebben megírt része a munkának; ez a « hazaszóló » rész, az előbbeni három általános (majd azt mondtam kozmopolita) tájékoztató. « A kézügyességben eleinte a svéd és német törekvésekhez alkalmazkodjunk », mondják itt a szerzők, addig t. i. a míg a saját hazai viszonyainkból nőtt kézügyességi rendszerünk kifejlődik. Vezessük be a « slöjd »-öt, hangoztatják továbbá, a polgári és középiskolába, valamint az internatusokkal ellátott nevelő-intézetekbe és a népiskolák felső osztályaiba, az alsóbbakba csak később, ha t. i. a kiseddévó rendszer a maga Fröbei-munkájával mintegy áthatotta az egész nemzetet. Vegye előbb az állam kezébe e fontos ügyet, aztán a felekezetek és községek s végül az egész társadalom. Az állam nyerje meg első sorban a tanítóságot az ügynek, részint az eddigi háziipar-tanítóknak *külföldre* való küldésével, részint pedig hazai slöjd-tanfolyamok nyitásával. Ez új disciplinánál felmerülő költségeket következőleg akarják elosztani: az állam viselje a tanítás költségeit, az egyletek, felekezetek és községek pedig nyújtsák a helyiséget, világítást, fűtést, az anyagot s a szükséges utánrendeléseket. Az első berendezés alkalmával, a helyi viszonyoknak megfelelően, a lakosság áldozatkészségét is igénybe lehetne venni. Helyes indítvány a következő is: nagyobb községekben ajánlatos volna egyelőre a központi tornacsarnokok mintájára központi slöjd-műhelyt fölállítani. Legyen ez oktatási ág facultativ, de az egyszer megtörtént választás után kötelező. Kevésbé helyes pädagogiai okokból az alábbi indítvány: Az iskola fentartásához a jobbmódu növendékek is járulhatnának bizonyos megfelelő havi összeggel, a miért aztán az elkészített tárgyak kizárólag a készítő tulajdonát képeznék. A heti óraszámot legalább kottőre szabják meg, azaz kétszer 2—2 órára; egy-egy tanítóra 10—12 tanulóból álló csoportot kívánnak bízni. Csak az nem érthető, hogy mért ne folytathatna a tanító ily — a svéd értelemben is — mérsekelt számú növendékkel osztálytanítást. Egyelőre csak két munkanemre kívánnak szorítkozni: 1. a svéd famunkára és ehhez előkészületül 2. a német (lipcei) papirommunkára.

A munka nyelve kifogástalan, nyomása tiszta, ára mérsékelt. De az első fejezetekben idegenszerűleg hat a német mintára alkotott hosszadalmas: fiúkézimunkatanítás az egyszerűbb: iskolai kézügyesség helyett. Szerzők a munka záradékában kilátásba helyezik kedvező körülmények beállta esetén a könyv II. részét is, a melyben a « slöjd » gyakorlati életbeléptetésének mikéntjét s a minták elkészítésére vonatkozó módszertani útmutatást is nyújtani fogják. Kívánatos, hogy ez mentül előbb lehetővé váljék.

(Nagyvárad.)

DEMEK GYÖZŐ.